

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas izstrādātās vadlīnijas Ieteikumi izglītojamajam, kā rīkoties, nonākot ņirgāšanās situācijā

Ņirgāšanās gadījumi ir dažādi, tomēr svarīgi, ka izglītojamajiem ir skaidri rīcības soļi ņirgāšanās gadījumā, lai veiksmīgi novērstu līdzīgas situācijas. Zemāk uzskaitīti ieteikumi katrai iesaistītajai pusei, kā sekmīgi rīkoties ņirgāšanās gadījumā pašiem un/vai iesaistot pieaugušos. Sniegtos ieteikumus pedagogs var izmantot izglītošanas procesā, piemēram, audzināšanas stundās. Vienlaikus to ieteicams izmantot situācijās, kad ņirgāšanās jau ir notikusi un grupā tiek kopīgi pārrunāts notikušais un rīcība turpmāk šādās situācijās.

<u>Noklūstot upura lomā</u>	<u>Noklūstot pāridarītāja lomā</u>	<u>Noklūstot vērotāja lomā</u>
<ul style="list-style-type: none"> • Ja nodarīti miesas bojājumi – zilumi, nobrāzumi u tml., griezties pie pieaugušā (pedagoga vai vecāka) parādot miesas bojājumus, lai nepieciešamības gadījumā kopīgi dotos pie tehnikuma medicīnas personāla/ārsta. • Izstāstīt kādam pedagogam vai ņirgāšanās prevencijas komandas pārstāvim, uzticības personai (ja 	<ul style="list-style-type: none"> • Censties nomierināties, dziļi ievēlot elpu. • Censties saprast savas sajūtas un nosaukt tās vārdā – dusmas, aizkaitinājums, bailes, skaudība u.c. • Pat ja liekas, ka ir iemesli tā rīkoties, apzināties, ka vardarbīgas metodes nav pareizas • Nejokot vai neķircināt, ja redz, ka otram nepatīk vai tas viņu sāpina • Iejusties upura lomā vai atcerēties, kā pats jutās, ja kāds darīja pāri • Aiziet, pabūt vienatnē un nomierināties 	<ul style="list-style-type: none"> • Atsaukties uz klasē pieņemtajiem kopīgajiem noteikumiem un teikt: "Pie mums tā nedara", "Mūsu klasē tā nenotiek", "Šeit mēs nedarām cits citam pāri", u.tml. • Lūgt palīdzību kādam pieaugušajam • Ja citi vērotāji skatās un neiesaistās, lūgt viņus palīdzēt novērst ņirgāšanos • Uzticēt citiem vērotājiem konkrētu uzdevumu: pasaukt pedagogu, palīdzēt izšķirt kautiņu, nomierināt vienu konfliktā iesaistīto, kamēr cits nomierina otru,

<p>ņirgāšanās notiek ārpus izglītības iestādes – pulciņā, treniņā, nometnē u. tml., tad vecākiem, pieaugušajam, piemēram, trenerim, pulciņa vadītājam, radniekam, kaimiņam, kuram tu uzticies un kurš varētu palīdzēt)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Censties saglabāt mieru • Lūgt palīdzību vairākiem pieaugušajam vienlaicīgi, līdz saņemta nepieciešamā palīdzība • Censties izrauties no pāridarītāja tvēriena un bēgt, vienlaikus saukt kādu palīgā, cik skaļi var • Pateikt pāridarītājam STOP! un ka tas nav smieklīgi. Runāt ar pāridarītāju 	<ul style="list-style-type: none"> • Izlādēt savas emocijas fiziskās aktivitātēs – skriet, mētāt bumbu, celt svarus • Pārtraukt darīt citiem pāri un neļaut to darīt arī citiem vienaudžiem • Aprunāties ar uzticamu pieaugušo • Meklēt ņirgāšanās prevencijas komandas palīdzību • Nepieskarties, ja redz, ka otrs to nevēlas • Nejokot, ja redz, ka otram nepatīk • Saprast – tas, kas pašam liekas smieklīgi, citus var ļoti sāpināt • Pastāstīt kādam par savām sajūtām • Padomāt par savas rīcības sekām • Pajautāt sev – kāpēc es tā rīkojos? • Atrast veidu, kā piesaistīt sev uzmanību ar pozitīvām darbībām 	<p>aizvest vienu no konfliktā iesaistītajiem prom, utt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sameklēt citu vērotāju vidū vismaz vienu cilvēku, kurš varētu kopā arī nostāties upura pusē. Uzrunāt viņu, aicināt kopā palīdzēt • Nostāties starp upuri un pāridarītāju (ja tas nerada fiziskus draudus) • Censties pārliecināt pāridarītāju, ka nevajag tā rīkoties • Mierīgā balsī pajautāt pāridarītājam, kāpēc viņš tā dara • Nesmieties ne par upuri, ne par pāridarītāju • Palūgt pāridarītājam vai upurim palīdzēt ļoti sīkā/ nesvarīgā veidā, piemēram, palūgt aizdot zīmuli v. tml. • Mēģināt novērst pāridarītāja uzmanību • Uzrakstīt upurim vēstuli vai īsziņu, sakot, ka viņu atbalsti • Par notikušo pastāstīt uzticamam pieaugušajam vai ziņot par ņirgāšanās gadījumu (ziņošanas
--	---	---

		iespējas minētas nākamajā sadaļā)
--	--	-----------------------------------

3.4.1.4. Kur un kā ziņot par ņirgāšanos

Ziņošanai par ņirgāšanos var tikt izmantoti dažādi veidi, atbilstoši izglītības iestādes izvēlei, piemēram, sūtot “**sarkano**” **signālu**”¹ (Veselības ministrijas īstenotās ņirgāšanās kampaņas “Ieskaties acīs! ņirgāšanās – tas nav smieklīgi!” ietvaros tapis plakāta paraugs, pieejams arī pielikumā Nr. 5), izmantojot speciālu kastī anonīmu ziņojumu ievietošanai vai speciālos ziņošanas punktus izglītības iestādēs (“runāšanas istabas”), tāpat var izmantot uzticības tālruņa numuru **#Neklusē mobilajā lietotnē**, kur iespējams anonīmi nosūtīt ziņojumu par ņirgāšanās gadījumiem (tikai #Neklusē sadarbības izglītības iestādēm)², uzklausišanu tiešsaistē vai sazināšanos ar speciālistiem. Ja izglītības iestādē nav izveidots konkrēts ziņošanas veids, ir jāvienojas, kā un kur ziņot par ņirgāšanās gadījumiem³.

Nepieciešams, lai šī ziņošana metode būtu:

1. viegli pieejama;
2. drošā vietā (vieta, kas nav pārāk publiska, lai ziņot varētu arī citiem nezinot, tajā pašā laikā nodrošināt, piemēram, novērošanas kameru šādā vietā, lai pāridarītāji nevar veikt ņirgāšanos tieši ziņošanas vietā);
3. konfidenciāla – pieejams pieaugušais kā uzticības persona izglītības iestādē;
4. efektīva – ar iespēju sekot līdzī gadījumu attīstībai;
5. nepieciešamības gadījumā viegli saņemama papildu palīdzība, piemēram, no izglītības iestādes ņirgāšanās prevencijas komandas.

Par visām ziņošanas iespējām nepieciešams informēt visus izglītojamos un pārliecināties, ka metodes ir saprotamas un ikvienam pieejamas.

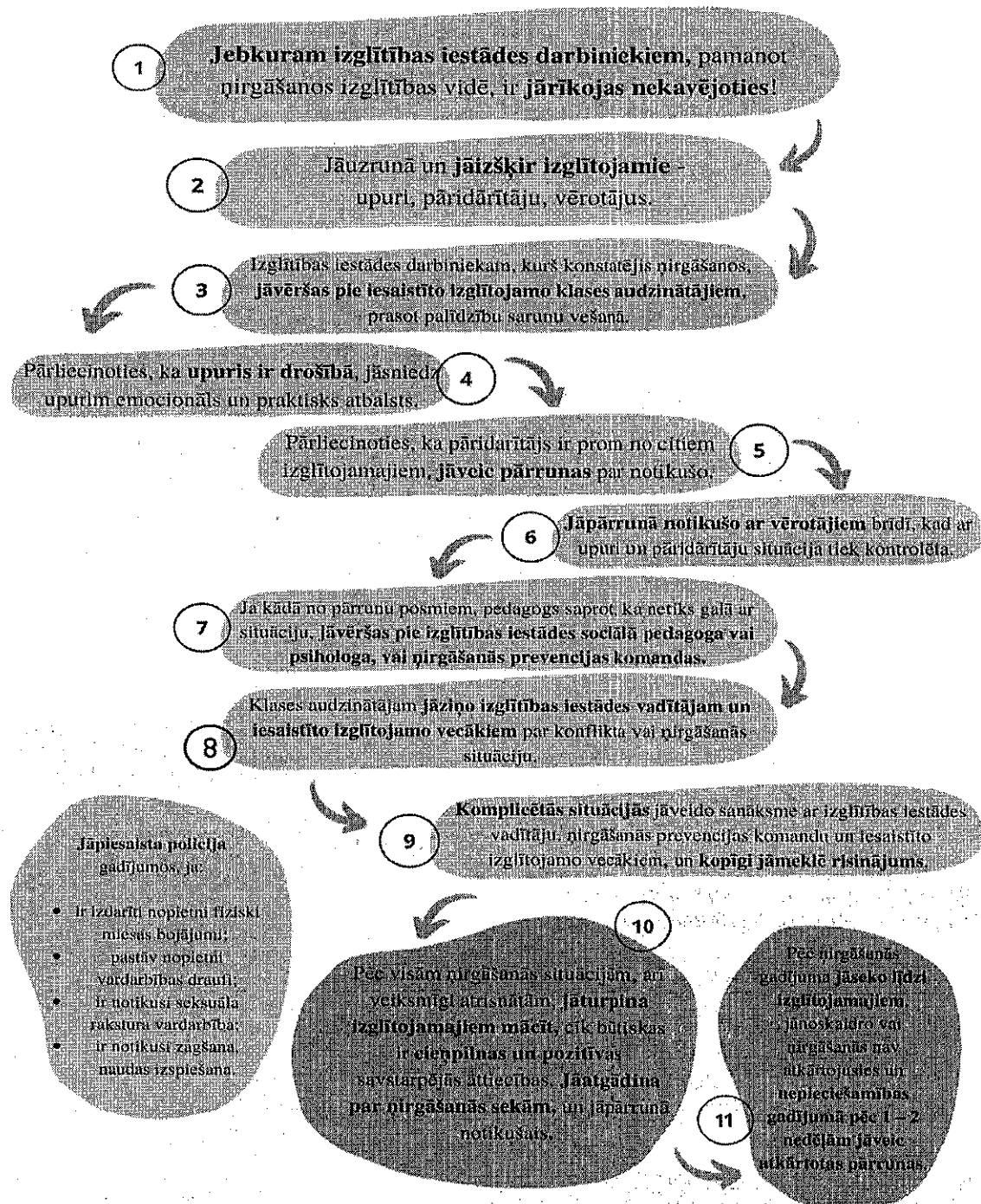
¹ https://esparveselibu.lv/sites/default/files/2022-05/VM_plak%C4%81ts%20skol%C4%81m_A3_final.pdf
Apturi ņirgāšanos! Sarkanā signāla plakāts. 2022.

² https://nekluse.lv/mobila-lietotne/#Neklusē_mobilā_lietotne, b.g.

³ <https://www.pusaudzim.lv/> Pusaudžu e-resursu centrs, b.g.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas izstrādātās vadlīnijas

3.6.5. Rīcības shēma (algoritms), ja ir notikusi ņirgāšanās

3.6.6. Pedagogu un atbalsta personāla sadarbības algoritmi un rīcības varianti, saskaroties ar nīrgāšanās izglītības vidē

Novērojot nīrgāšanās gadījumu, ir svarīga tūlītējā un ātra rīcība, lai samazinātu tās sekas. Ministru kabineta 2009. gada 24. novembra noteikumos Nr. 1338 "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamā drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos"¹ norādīts, ka fiziskas vai emocionālās vardarbības gadījumā vadītāju un pedagogu rīcību regulē izglītības iestādes iekšējie kārtības noteikumi.

Ja konstatēts konflikts starp izglītojamiem, kura laikā saskatāma jebkāda veida nīrgāšanās, tiek veiktas šādas darbības:

1. jebkurš izglītības iestādes darbinieks, kurš konstatējis nīrgāšanos, nekavējoties rīkojas un atbilstoši rīcības shēmai veic nepieciešamās darbības situācijas risināšanai (apskatīts nodaļā 3.6.5.)
2. izglītības iestādes darbinieks, kurš konstatējis nīrgāšanos, vēršas pie iesaistīto izglītojamo klases audzinātāja (ja attiecināms), izstāstot situāciju un lūdzot palīdzību sarunu vešanā ar visām iesaistītajām pusēm;
3. tiek organizētas pārrunas ar visām iesaistītajām pusēm – upuri, pāridarītāju, vērotāju (plašāk 3.6.2., 3.6.3. un 3.6.4 nodaļā). Visās situācijās, kurās nav iespējams pārrunas veikt ar visām trīs iesaistītajām pusēm reizē, primāri jāveic pārrunas ar upuri, pēc tam ar pāridarītāju un vēlāk ar vērotājiem;
4. ja nīrgāšanās notikusi mācību stundas laikā, pedagogam jāizvērtē situācija un jāievēro ātras rīcības princips:
 - a. pēc situācijas stabilizēšanas ar upuri, jāvēršas pie pāridarītāja. Līdzīgi kā ar upuri, pāridarītājs ir jāizved ārā no telpas, kurā notikusi mācību stunda, un jāveic īsas pārrunas. Viegļākos gadījumos pāridarītājs pēc pārrunām jāved atpakaļ pie klases. Sarežģītos gadījumos pāridarītājs jāaizved pie izglītības iestādes sociālā pedagoga vai psihologa, vai kāda no nīrgāšanās prevencijas komandas;
 - b. jāvēršas pie upura, jāizrāda atbalsts, piemēram, nostājoties blakus, pajautājot vai viss ir kārtībā. Upurim jāpiedāvā iespēja iziet ārā no klases telpas, pabūt vienatnē, vai aiziet pie izglītības iestādes sociālā pedagoga vai psihologa, vai kāda no nīrgāšanās prevencijas komandas.

¹ <https://likumi.lv/ta/id/201106-kartiba-kada-nodrosinama-izglitajamo-drosiba-izglitibas-iestades-un-to-organizetajos-pasakumos> Ministru kabineta noteikumi Nr. 1338, 2009.

- c. pēc situācijas stabilizēšanas ar upuri, jāvēršas pie pāridarītāja un vērotājiem – pārējiem grupas/ klases izglītojamajiem. Jāveic kopīgas pārrunas par situāciju, tās negatīvo ietekmi un sekām (atbilstoši ieteikumiem 3.6.3. un 3.6.4. nodaļā).
 - d. Sarežģītos vai ļoti nopietnos gadījumos, pāridarītājs jāaizved pie izglītības iestādes sociālā pedagoga vai psihologa, vai kāda no ņirgāšanās prevencijas komandas.
5. ja kādā no sarunu pārrunu posmiem pedagogs/-i saprot, ka netiks galā ar situāciju, jāvēršas pie izglītības iestādes sociālā pedagoga, psihologa vai izglītības iestādes ņirgāšanās prevencijas komandas vai iekšējās kārtības noteikumos norādītajiem sadarbības iestādēm;
 6. pēc sarunas organizēšanas ar iesaistītajām pusēm, klases audzinātājs ziņo izglītības iestādes vadītājam par konstatēto konflikta vai ņirgāšanās situāciju. Ja tā ir bijusi konfliktsituācija, klases audzinātājs elektroniskajā klases žurnālā veic ierakstu vai nosūta ziņu izglītojamo vecākiem. Ja pārrunu laikā apstiprinās aizdomas par ņirgāšanos, pedagogs ziņo izglītojamā vecākiem un vienojas par kopīgām pārrunām. Pārrunu mērķis ir rast risinājumu ņirgāšanās izplatības mazināšanai, nevis meklēt vainīgos.
 7. pēc ņirgāšanās gadījuma, jāseko līdzi izglītojamajiem un nepieciešamības gadījumā pēc 1 – 2 nedēļām jāveic atkārtotas sarunas, lai noskaidrotu vai ņirgāšanās nav atkārtojusies;
 8. ja situācija ir komplicēta, tad izglītības iestādes vadītājs aicina ņirgāšanās iesaistīto izglītojamo vecākus uz sarunu klātienē izglītības iestādē kopā ar ņirgāšanās prevencijas komandu, kuras laikā cenšas situāciju atrisināt, un vajadzības gadījumā piesaista vēl citus speciālistus.^{2,3}

Pēc notikuma izvērtēšanas, ja tiek konstatēts, ka arī turpmāk audzēkņa uzvedība apdraud savu un pārējo audzēkņu drošību, veselību un dzīvību, izglītības iestādes vadītājs lemj par mācību nodrošināšanu citā telpā un atbalsta pasākumu piemērošanu Ministru kabineta noteikumos Nr. 1338 „Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos”⁴ noteiktajā kārtībā. Izglītības iestāde ir tiesīga atskaitīt izglītojamo

² <https://icvs.lv/kartiba-par-ricibu-ja-tiek-konstateta-fiziska-vai-emocionala-var darbiba-pret-izglitojamo/> Kārtība par rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo, 2019.

³ <https://kristigaskola.lv/noteikumi/kartiba-par-direktora-un-pedagogu-ricibu-ja-tiek-konstateta-var darbiba-pret-izglitojamo/> Kārtība par Rīgas 1. kristīgās pamatskolas direktora un pedagoga rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo, 2019.

⁴ <https://likumi.lv/ta/id/201106-kartiba-kada-nodrosinama-izglitojamo-drosiba-izglitibas-iestades-un-to-organizetajos-pasakumos> Ministru kabineta noteikumi Nr. 1338, 2009.

no izglītības iestādes saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 11 “Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības programmās un atskaitīti no tām, kā arī obligātās prasības izglītojamo pārceļšanai nākamajā klasē”. Vadītājs ir tiesīgs izdot rīkojumu par izglītojamā atskaitīšanu no vispārējās pamatizglītības programmas, ja pilngadīgs izglītojamais atkārtoti neievēro Izglītības likumā noteiktos izglītojamā pienākumus un no vispārējās vidējās izglītības programmas, ja izglītojamais atkārtoti neievēro Izglītības likumā noteiktos pienākumus.⁵

Izglītības iestādes vadītājam ir tiesības pieaicināt nepieciešamos speciālistus, lai nodrošinātu uzlabojumus izglītojamā uzvedībā un mācībās, kā arī attiecīgajai pašvaldībai ir jānodrošina atbalsta personāla pakalpojumi, ja izglītības iestādē nav šādu speciālistu. Ja izglītojamā uzvedībā nav uzlabojumu un vecāki nevēlas sadarboties ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai un vēršas pašvaldības izveidotajā bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupā⁶. Tā ir tiesīga sasaukt starpinstitūciju sanāksmi, kas lemj par turpmākajiem atbalsta pasākumiem izglītojamam. Sanāksmē pieaicina izglītības iestādes atbildīgos speciālistus, izglītojamā vecākus, pašvaldības izglītības speciālistu vai pārstāvjus no attiecīgās pašvaldības izglītības pārvaldes, sociālā dienesta, bāriņtiesas, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas un citus speciālistus.⁷

⁵<https://likumi.lv/ta/id/329096-kartiba-kada-izglitojamie-tiek-uznemti-visparejas-izglitibas-programmas-un-atskaititi-no-tam-ka-ari-obligatas-prasibas-izglitoj...> Ministru kabineta noteikumi Nr. 11, 2022.

⁶ <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba> Ministru kabineta noteikumi Nr. 545, 2017.

⁷ <https://likumi.lv/ta/id/201106-kartiba-kada-nodrosinama-izglitojamo-drosiba-izglitibas-iestades-un-to-organizetajos-pasakumos> Ministru kabineta noteikumi Nr. 1338, 2009.